

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA
PROGRAMI

A TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ

UZUN TEZ ÇALIŞMASI

KADINLIK ZOR ZANAAT

Danışman Öğretmen: Fatma Uğur

Öğrencinin Adı: Irmak

Öğrencinin Soyadı: Yücel

Diploma Numarası: 001129-0043

Sözcük Sayısı: 3549

Araştırma Sorusu: Refik Halat Karay'ın "Yatık Emine" adlı öyküsünde "Kadının Varoluş Sorunsalı" hangi olgular yoluyla işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

A1 Türkçe dersi kapsamında hazırlamış olduğum bu tez çalışmasını kadının varoluş sorunsalı temelinde oluşturmak istedim. Yetişkin kadın adayı olduğum için bu alanda bir çalışma yapmak benim yaşama hazırlanmam için önemliydi. Sosyal düzenin kurulu işleyişinde kural dışı olmak durumunda kalmış bir kadının odak figür olarak yer aldığı Refik Halit Karay'ın Yatık Emine adlı öyküsünü, araştırma alanım için uygun buldum. Öyküde yaşama tutunamayan, bu nedenle toplumun baskısı sonucu ölüme sürüklenen bir kadının trajik hayatı konu edilmektedir. Tez çalışmamda Yatık Emine adlı öykü yoluyla kadının varoluş sorunsalını değerlendirdim. Tezimi “aşk”, “insani değerler”, “değersizlik” başlıklarında inceledim. Çünkü odak figürün içinde bulunduğu toplum aşksız, insani değerlerden yoksun ve değersizlik duygusunu içselleştirmiş bireylerden oluşmaktadır. Bu çalışma ile toplumsal yapının bireyin/kadının varoluşunda etkin olduğu sonucuna ulaştım.

Öz Sözcük Sayısı: 120

İÇİNDEKİLER:

ÖZ.....	1
A)GİRİŞ.....	3
B) I. AŞK.....	4
II. İNSANİ DEĞERLER.....	8
III.DEĞERSİZLİK.....	12
C) SONUÇ.....	16
KAYNAKÇA.....	17

Araştırma Sorusu: Refik Halat Karay’ın “Yatık Emine” adlı öyküsünde “Kadının Varoluş Sorunsalı” hangi olgular yoluyla işlenmiştir?

KADINLIK ZOR ZANAAT

A) GİRİŞ

Bütün toplumsal düzenlerde kadın en çok sömürülen cins olmuştur. Özellikle toprağa dayalı düzenlerde erkeğin korumasında var olmuş, yalnız ise varlık savaşı vermiştir. Yazınsal metinlerde kadının yaşam karşısındaki var olma mücadelesi, toplumsal gerçeklik sınırlarında çok işlenen bir konudur. Refik Halit Karay “Memleket Hikayeleri” adlı yapıtında yer alan “Yatık Emine” adlı öyküde yalnız yaşayan, toplumsal akışın ve değerlerin dışında kalmış Emine adlı odak figürün karşı karşıya kaldığı zorlukları ve verdiği yaşam mücadelesini ele almıştır.

Öyküde toplumsal ahlak ölçütlerinin dışında kalan odak figür bulunduğu uzamı değersizleştireceği düşüncesiyle devlet eliyle öyküde yansıtılan kasabaya gönderilmiş ancak orada yaşama hakkı bulmuştur çünkü il merkezinde art arda olay çıkarmış, mağdur olması hesaba katılmadan suçlu da bulunmuştur. Haymana ovasının ortasında zevksiz ve yürek karartıcı olarak betimlenen kasaba, öyküde Emine için verilebilecek en ağır ceza olarak işlenmiştir.

Öyküde yer alan kasaba halkı uyusuk, geri kalmış, ahlakı kadın bedeni ölçütlerinde derinliksiz algılamışlardır. İnsani değerleri yok olmuş, hayattan zevk almadan, sadece yaşamak için yaşayan bir topluluktur. Haksızlık ve adaletsizlikle dolu bu toplumsal yaşamda kadınların durumunun erkeklere göre çok daha zorlu yaşandığı bir gerçektir. Değersiz görülen, tek yaptıkları evlenmek ve doğurmak olan bu kadınlar cahilliğin etkisiyle kendi cinsleri de olsa Emine gibi bir kadını kabullenememiş, kocalarının ahlakını korumak için Emine’ye yüklenmişler, insani özelliklerini yok saymışlardır. Odak figür Emine böyle bir ortamda

çaresiz, korunmasız bırakılmış, halkın gözünde ahlakı bozan, zararlı bir yaratık gibi algılanmıştır.

Bu tez çalışmasında odak figür Emine'nin karşı karşıya kaldığı sorunlar, varlık mücadelesi kasaba halkının ona göstermediği insani değerler, ona duyduğu aşkı yansıtamadığı için şiddete dönüştüren Dal Sabri'nin tutumu, ona yüklenen değersizlik yönlerinden incelenecektir. Çünkü Emine alışılmış kalıpların dışında yaratılmış olduğu için değersizlik durumunu temsil etmektedir. Bütün kasaba halkı ona sağlanan bir ekmeği bile çok görmüş onu açlıktan ölüme terk etmiş, bütün insani değerlerini yok saymıştır. Ayrıca aşk gibi yüce bir duygu Dal Sabri tarafından ve toplumsal koşullar yüzünden yaşanamamıştır. Bu gerçeklikler tezin içeriğini oluşturacak, tez çalışmasıyla kadın var oluş sorunsalı aşk, değersizlik, insani değerler başlıklarında değerlendirilecek, eğitimsiz kalmış kasaba toplumunda kadın olarak var olmanın zor bir süreç olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

B) I.AŞK

Yatık Emine adlı öyküde aşk, jandarma komutanı Dal Sabri'nin duyguları odağında ele alınmıştır. Sabri Emine'nin gözlerindeki güzelliğe ve derinliğe tutulmuş, bunu doğal süreçte yaşama hakkını kendisinde bulmamıştır. Kasaba erkekleri de yaşadığı yerin devlet eliyle belirlendiği Emine karşısında duyarsız kalmamışlar, alışılmışın dışında güzelliğe sahip olan Emine'yi efsanevi bir kişilik olarak hayal etmişlerdir. Aşk öyküde Dal Sabri ve kasaba erkeklerinin tutumları çerçevesinde yer almaktadır.

Yatık Emine adlı öykünün odak figürü Emine'nin yaşaması için uygun görülen kasaba uzamında halk, özellikle erkekler onu merak etmiştir. Buna karşın toplumun ahlak değerlerine ters düşeceği kaygısıyla soruşturmaya cesaret edememişler, kendilerini Emine gibi ahlak dışı bir figürü düşünmekten alıkoymuşlar, ona besledikleri duygularını baskılamak zorunda kalmışlardır. Toplum baskısının devreye girdiği bu noktada aralarında konuştukça Emine

fikrini çoğaltmaktan başka ellerinden bir şey gelmemiştir. *“Erkeklerde merak daha çoktu: “Acep ne biçim kariymış ki bu...” diye topladıkları dere boyunda konuşurlar, fakat evlerinde sormaya cesaret edemeyerek kafalarında büyütürlerdi.”* (Karay, Yatık Emine, sf. 14)

Odak figür Emine hayatı boyunca erkeklerin malı olarak para kazanmış, yaşamda var oluş mücadelesini bu şekilde sürdürmüştür. Bu yüzden öyküde gözleri kafese konmuş vahşi hayvanlara benzetilir.

“İnsan gözünden çok bunlar kafese konmuş vahşi, yırtıcı hayvanların içleri hırs ve haşinlikle dolu, gösterişli, fakat yılgin, ürkek gözlerine benziyordu. Bu gözlerin en önemli özelliği dişiliği idi; hırsını bir türlü yenemeyen, bir türlü cinselliği bastırılmayan bir kısrak bakışıyla erkekleri süzerken insanın, damarlarına bir ılık duygu yayardı.” (Karay, Yatık Emine, sf. 14)

Odak figür Emine kasabalılar gibi her an sinirle patlamaya hazırdır ama olay örgüsü boyunca sakinliğini fırından her gün için bir ekmek alma hakkı elinden alınıncaya kadar korumuştur. Emine'nin erkekleri en çok korkutan özelliklerinden birisi de budur çünkü Emine ile göz göze geldikleri anda kontrollerini yitirip bilinç altlarında sakladıkları düşlerini dışa vurmak toplumda ahlak kurallarından uzak ve dışlanan bireyler haline gelmeleri demektir. Kasaba erkekleri köy halkının dedikodularına ve yalanlarına konu olmamak için Emine'ye düşman gibi, nefret dolu yaklaşırlar çünkü Emine'nin dillere destan, etkileyici güzelliğine ilgi duysalar bile kimse Emine gibi değersizleştirilmiş bir kadını beğenmeyi kendine yediremez.

Öyküde odak figür Emine'ye bütün toplumsal koşullardan kendini kurtararak tutkuyla yaklaşan tek figür Dal Sabri'dir fakat bu duygu durumu öyküde sadece onun içinde yaşamış, Dal Sabri bunu hiçbir eyleme dökememiştir. Dal Sabri Emine'nin şehvetli dudaklarının gücünden kendini alıkoyamamıştır. *“Emine'nin dudakları da kendiliğinden fazla kırmızı, sanki boyalı gibiydi.”*(Karay, Yatık Emine, sf. 14)

Hükümet memurları buluşup memleket ve işleri hakkında dedikodu yaparken köyün önemli olaylarından birisi olan Emine'ye de bu ölçüde yer vermişlerdir. Jandarma memuru

Emine'nin durumunu sorduğunda onun verdiği detaylı yanıt, bir anlam taşımaya da hastane memuru ile Emine arasında bir şey olması yönünde şüphe uyandırmıştır. Hastane memuru kendisinin o bölgeye uğramadığını Emine ile Gürcü Server' in ilgilendiğini söyler. Bu durum Dal Sabri'nin yüreğinin burkulmasına sebep olur çünkü o Emine'ye karşı derin bir duygu beslemektedir. Emine'nin başka birisiyle arasında bir şey olması düşüncesi onu kıskançlığa sürükleyip öfkeyle masadan kalkmasına sebep olmuştur. Dal Sabri'nin Emine'ye hissettikleri tutkuya, tutku da aşka dönüşmüştür. Bu durum üstüne kaymakama müzekkere verip Emine'yi hastaneden aldırıp köyün dışında bulunan تنها, boş bir eve yerleştirtme kararı alır. Bu davranışlarının sebebi içine attıkça büyüyen tutkulu aşktır ve istediği halde toplum baskısı yüzünden Emine'ye ulaşamadığı için bu aşk onda öfkeye ve kıskançlığa dönüşür. *“Hacı Bekir Efendi bana, “Git de gözü onda gör, adamın yüreğini gıcıkıyor!” dedi, doğru mu?”*(Karay, Yatak Emine, sf. 17)

Dal Sabri öyküde işinde ciddi, sert ve toplumun onaylayabileceği davranışlar sergileyen ince ve kırılğan, sevmeye eğilimli, duygularını kendi iç dünyasında yaşayan bir figürdür. Öyküde tutkularıyla Emine gerçeği arasında kalmış bir figürdür. *“Bir kere uğrasa, araştırma yapsa fena olmazdı. Fakat ilk önce erkekler tarafına girdi. Laf yaparlar diye korkmuştu.”*(Karay, Yatak Emine, sf. 18)

Dal Sabri Emine'ye beslediği derin tutkuyu kasabalıdan saklamayı başarmıştır. Bundan aldığı güvenle Emine'nin gözlerinin içine bakabilme cesaretini gösterebilmiştir. Bu durum öykünün dönüm noktasıdır. Fakat kendini denetlemede git geller yaşar.

“ Sabri etrafın sessizliğinden, binanın loşluğundan cesaret aldı, birden başını çevirip gözlerini Emine'nin ta gözlerine dikerek:

-Nasıl, artık iyileştin mi? dedi. Bu cümlede, bu seste; istemeyerek fazla bir acıma, samimiyet vardı; hemen değiştirdi:

-Bir dayak daha yersen geberirsin ha!... diye ilave etti.” (Karay, Yatak Emine, sf. 20)

Odak figür Emine, Sabri'nin kendisine karşı duyduğu hislerin farkındadır ve bu sebeple bu üstünlüğü kullanarak bakışlarıyla Sabri'ye yakın olmaya çalışır ama bu yakınlığın, samimiyetin fazla ilerlediğini hisseden Sabri cesaretsizliği yüzünden Emine'ye istediği karşılığı veremez. Bu durumda daha da ileri gitmeden kendisini geri çeker ve gözlerini kaçıtır. *“Emine istekli, aç gözleriyle şimdi, korkusuzca, zevk ala ala bakıyordu; karşılıklı bakıyorlardı. Bu iki taraf için de sıcak, sokulgan bir bakıştı.”*(Karay, Yatık Emine, sf. 20)

Bu olay ve Dal Sabri'nin kıskançlığı üzerine sonraki gün Dal Sabri Emine'nin hastaneden uzaklaştırılıp kendisinin bulunduğu kasabanın تنها köşesinde bir eve yerleştirilmesine sebep olur. Emine yıllarca sokaklarda sürünmüş olup ömrü boyunca ilk kez bu kadar rahat ettiği, hırpalanmadığı, her insan gibi ihtiyaçlarının karşılandığı bir yerde kalırken yerleştirildiği bu evde mutluluk duyar çünkü bulunduğu Anadolu gerçekliğinde genel ahlak yasalarına uymadığı için suçlanmış bu kadın, Kaymakam tarafından alınan bir karara karşı çıkma gücü ve hakkını kullanamayacaktır.

Öykünün içine kapanık, iyi kalpli figürü Dal Sabri içine atıp diğer herkesten sakladığı aşkını başkalarıyla paylaşmamıştır çünkü Emine gibi bir kadınla birlikteliğini yaşadığı topluma kabul ettiremeyecektir. Duygularını Emine'ye açıklayamadıkça hem kendisine hem de duruma sinirlenmiştir. Onunla konuşmayı ne kadar istiyor olsa bile Emine'yle yaşayacağı aşkı kendine yasak etmiş, kendi engelini kendisi koymuştur. *“Sabri, eni konu hoşlandığı Emine' ye için için kızgındı; gözlerini unutamıyordu; fakat o seviyesi düşük, bayağı bir kadındı ki, elini sürebilmesine imkan yoktu; işte bu imkansızlık onu böyle kötü ve kıskanç ediyordu.”*(Karay, Yatık Emine, sf. 25)

Gürcü Server de Dal Sabri'nin aksine öyküde Emine'ye yaklaşma cesareti gösteren figürdür. Kasabanın genel ahlak kurallarına aykırı olmasına karşın Emine'ye yaklaşma konusunda her şeyi göze almıştır. Bu durum Emine'nin kasabalılar tarafından başkalaştırılmasının yolunu

açmıştır. Ayrıca bu haberi aldıktan sonra elinden bir şey gelmeyen Dal Sabri öfkesini Emine'yi döverek yansıtmıştır. Toplumsal baskı yüzünden hislerini açıp birlikte olamadığı kadını döverek doyum yaşamıştır, çünkü fiziksel anlamda en fazla temasa geçebildikleri anda ancak ona şiddet uygulayabilmektedir. “(Dal Sabri) yüreğindeki kıskançlığın giderek arttığını duydu,(...) Her vuruşta biraz daha sakinleşiyor, yatamadığı bu kadını dövmekten zevk alıyordu.”(Karay, Yatık Emine, sf. 29)

Dal Sabri'nin duygularına koşturarak Emine de dövüldükçe bundan hoşlanmıştı hatta bu “güzel delikanlıdan” dayak yemek sınırlarını yatıştırmıştır. Nasıl dövüldüğünü çok tatlı bir şeyden söz ediyor gibi süzülerek, yutkunarak anlatmıştır. Bu mutluluğun sebebi ikisinin de farkında olduğu aralarındaki çekimdir. Birbirlerine ne kadar yakın olmak isterlerse istesinler toplumun oluşturduğu belirli ahlak kuralları çerçevesinde sınırlandırılmışlardır. En çok iletişime geçebildikleri, fiziksel anlamda en çok yaklaşabildikleri bu dövülme anı ikisinin de huzur bulup rahatlamalarına, haz duymalarına sebep olmuştur. “Boş evde sıkıntılı bir gece geçirdi. Ara sıra, bir teselli gibi “Teğmen gelince çıkar anlatırım, isterse beni yine dövsün...” diye söyleniyordu.”(Karay, Yatık Emine, sf. 31)

Öyküde aşk hem Dal Sabri hem de Emine açısından doğasına uygun biçimde, kendi özgürlüğünde yaşanmamıştır. Buna içinde buldukları toplumsal yapının kalıplaşmış ahlak kuralları engel olmuştur.

B) II. İNSANİ DEĞERLER

Yatık Emine adlı öyküde yansıtılan kasaba halkı, toplum içinde yaşanabilir bir hayatın temelini teşkil eden insani değerlerden yoksundur. Kasaba halkı, sağlıklı ilişkilere girmekte zorlanan, saygı-sevgi çerçevesinde diğer toplumlara oranla geri kalmış ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunma gibi ihtiyaçları devamlılık sürecine yayamaz. Hikayede vali tarafından ahlaklı, güzel bir kasaba olarak tanımlansa bile bu güzellik sadece dışarı yansıtılan

görüntüden ibarettir. Gerçekte insanların iç güzellikleri tamamen yok olmuş, insani değerlerden yoksun bir toplumdur. İnsanda olması beklenen değerleri ancak belirli figürler yansıtabilmektedir. Halkın çoğu ahlaktan ekonomik ilişkilere kadar kendi kalıpları doğrultusunda düşünmekte ve davranmaktadır. Kural dışı kalanlara suçlu gözüyle bakıp onları kendilerine zarar verecek bir suçlu gibi yaklaşmaktadırlar. Bildikleri gerçeklerin dışında yaşanan her davranışı dedikodu aracı yapıp onları yabancılaştırmış bundan da en küçük bir vicdan azabı duymamışlardır. Odak figür Emine böyle bir toplumun içine sokulmuş, aç bırakılmış, bir insanın layık olduğu her tür ortam ve koşuldan yoksun bırakılmış, sonunda da ölüme terk edilmiştir.

Bir insanın diğerine zarar vermesi kabul edilemez bir suçken hapisanede yemeklerinin bir bölümü Emine'ye verildiği için iki kadın suçlu hırslarını giderebilmek için en kolay çözümü Emine'yi dövmekte görmüşlerdir. Böyle küçük ve konuşulup bir sonuca varılabilecek problemlerin fiziksel şiddet kullanılarak çözülmeye çalışılması hem o bölgenin geri kalmışlığını hem de insani değerlerden yoksunluğunu göstermektedir. *“İki mahpus baş başa verip konuştuktan sonra hiç yoktan bir kavga çıkardılar, Emine'yi iyi bir dövdüler.”*(Karay, sf. 13)

Burada iki kadının suçlu olmalarına rağmen odak figürü yargılamaları ve dövmelerinin nedeni Emine'nin kendilerinden de düşük seviyede olduğuna inandıkları içindir.

Kasabaya ilk geldiğinde Emine bir karı-kocanın yanına yerleştirilmiş, yasalarca korunmuştur. Bu evde kabul edilmesi insani bir sorumluluk göstergesi iken bu durum uzun sürmemiştir çünkü kasaba halkı bir süre sonra kaldığı evin erkeğiyle Emine hakkında dedikodu çıkarmışlardır. Kocasını ile Emine'nin evde aynı anda bulunması tesadüften ibarettir, gerisi komşuların abartmasıdır. Kadın komşulara inanmayı seçmiş ve Emine'yi evden kovmuştur.

Bu olay bütün sokağın ayaklanmasına sebep olmuştur. Emine'nin bir kasabalının evinde sığınması, insani bir durum iken bir toplumsal ahlak sorunu haline getirilmiştir.

“Bir gün, kendisi de evde yokken, hiç alışkısı olmadığı halde kocası, kalemi bırakıp eve gelmişti. Bunu komşulardan haber alınca kıyamet koptu; hırsından pencereleri açıp sokağa bağıyor, üstünü başını parçalıyordu. ... Biraz sonra Emine'nin bohça gibi dışarı fırlatıldığı görüldüğü.”(Karay, sf. 15)

Öyküde Rum eczacı köy uzamında Emine'ye yardım teklif eden ve bu yardımı karşılıksız, sadece insani değerlere bağlı olarak yapan sayılı figürlerden birisidir. Köyün geri kalanı Emine hakkında yalanlar uydurup öldürülmesini savunmuşken eczacı yaralarını iyileştirmeye çalışıp onun yanında olmuştur. Bu durum kurguda kötü figürlere karşın toplumda insani yanı gelişmiş figürlerin de bulunduğu bir göstergesidir.

“Ezahanenin kapısı önünde peçesi inik, inliye inleye sekiz saat beklemişti. İhtiyar Rum eczacı yaralarını yıkayıp sarmıştı.”(Karay, sf. 16) *“Emine günlerce beklemiş, ne komşulardan, ne de baş vurduğu jandarma çavuşundan yardım almıştır.”*(Karay, sf. 22)

Kasaba halkı sokaklarında aç ve parasız gezinen bir insan olmasına aldırmaz etmemişlerdir. Emine çaresizlikten gidip arzuhalciden yardım dilenmiştir fakat “halk nazarında kirlenip söylenmekten, müşteri kaçırmaktan korkarak” arzuhalci ona yardım etmemiştir. Bu durum sosyal yapıda insan ilişkilerinin çıkara dayalı ve insani değerlerden yoksun olduğunu göstermektedir. Sonunda yardım isteğine reji kantarcılığından kovulmuş serseri, yarı deli bir adam yanıt vermiştir. Bu figür de eczacıdan sonra toplumda az da olsa görülen, insani özellikler gösteren ikinci figürdür.

“Bunlarda akıllıca iş arama... Seni sürerler, nasıl geçineceğini düşünmezler; açlık bu, ne yapacaksın, gene önüne gelenle düşüp kalkacaksın... Yarın hadi yeni bir olay, buradan da bilmem nereye; oradan da başka bir cehennem bucağına...”(Karay, sf. 24)

Kasaba halkının birbirine yardım etme gibi bir endişesi bulunmamaktadır. Kendileri rahat bir yaşam sürdükleri sürece diğerlerinin hayatlarının onlar için bir önemi yoktur. *“Hem fazla*

masrafa taraftar olmadığını anlatıyor, hem de çok memnun olduğunu, meraktan çatladığını gösteriyordu. Server:

-Kaç kuruluşluk iş ki... Ye kuşan!" diye cevap veriyordu." (Karay, sf. 27)

Eylemlerini toplumsal baskıya aldırış etmeden ortaya koyan Server figürü Emine' ye yardım etmeyi seçmiş, ona kasabanın dışında yaşayabileceği bir ev göstermiş, yemek getirmiş, hastane ve tütün kaçaklığından payına düşen kârı kullanarak Emine'nin evini döşeyip insan gibi bir yaşam sürmesini sağlamıştır. Emine gibi ahlaksal yönden ünlenmiş ve ötekileştirilmiş bir kadının kenar mahalle de olsa varlığı kasaba halkını rahatsız etmiştir. Server' in Emine'ye sağladığı insani olanaklar kasaba halkının dikkatini çekmiş, dedikodular Dal Sabri'nin kulağına kadar gitmiştir. Tabii ki bu durum da Server' in kasabadan uzaklaştırılması ve Emine'nin dövülmesiyle sonuçlanmıştır. *"İşin doğrusu bir gün kendisi yokken Tatar karıları eve girmişler, buldukları eşyayı minderlere kadar aşırılmış, taşımışlardı."*(Karay, sf. 31)

Hikayede kasaba kadınları Emine'ye erkeklerden daha fazla düşman olmuşlardır çünkü kadınlar Emine'nin kocalarını kaybetme ihtimalini düşünerek ona yüklenmişlerdir. erkekler gibi kadın figürler de Emine'ye düşmanlardır. Bazıları onu tehdit olarak algıladığı bazıları ise İstanbul'da yaşananlar sebebiyle hala onu suçlu ve "kötü bir kadın" olarak gördükleri için. Bu hislerini Emine'yle konuşup aralarını düzeltmek gibi medeni bir yöntemle halletmek yerine kendisine olan nefretlerini toplum hayatında düzeni bozacak davranışlar sergileyerek göstermişlerdir. Oysaki insani değerlerin devamlılığını gösterdiği bir uzamda bulunuyor olsalardı toplumsal gelişim sürecinde geri kalmaz ve daha uyumlu bir kasaba haline gelirlerdi. *"Ara sıra sataşanlar oluyordu; açlıktan gözleri kararan bu güçsüz, bitkin kadına sadaka vereceklerine laf atıp geçiyorlar, gülüşüyorlardı." (Karay, sf. 31)*

Acımasız ve kalpsiz kasaba halkı Emine'nin durumuyla dalga geçip onu aşağılamışlardır. Oysaki bir insanın ölüme adım adım yaklaşmasının komik bir yanı yoktur, aksine bu durumda

olan bir kişi alabileceği her türlü yardıma ihtiyaç duyar. Ne yazık ki kitapta yansıtılan uzamda ve Anadolu gerçeğliğinde insani değerler devamlılığını sürdürmemektedir ve kasabada adaletsizlik hüküm sürmektedir.

Dal Sabri, kendi hissesinden günde bir ekmek vermek üzere fırıncıya emir göndermiştir fakat fırıncı bir müddet sonra Emine'ye ekmek vermek istemez. Bunun üstüne Emine'nin yemek çalma girişimine bulunmaktan başka seçeneği kalmamıştır. Halkın bir bölümü bu girişim üstüne Emine'yi çirkef, kötü kadın gibi tanımlamalarla bağdaştırır oysaki asıl suç kendilerindedir. Az da olsa içlerinde insani değerlerden bir parça kalmış olsa ve Emine'ye yardım etmeye karar vermiş olsalar kendilerini böyle bir konumda bulmayacaklardır. Bu durumun farkında olan sayılı figürlerden birisi olan arzuhalci olaya karışıp Emine'yi korumaya çalışır. "*Hele itlere bak, aç olmasa karı ekmeği kaparmıydı be...*"(Karay, sf. 34)

B) III. DEĞERSİZLİK

Refik Halat Karay'ın Memleket Hikayeleri isimli yapıtından Yatık Emine hikayesinde değersizlik bir olgu olarak odak figür Emine yoluyla ortaya konmuştur. Emine toplumsal yapı içinde farklılığıyla yer almış, uzam olarak yansıtılan kasabada geçici konaklaması için gönderilmiş bir figürdür.

Emine toplumun genel kabullerinin dışında bulunmaktadır. Öyküde geçmişiyle ilgili çok fazla bilgi verilmemekle birlikte sömürü aracı yapılmış, kasabadan önce Ankara yaşamı olan bir kadın figürüdür. Kendi seçimi olmasa da korunması ve yaşayabilmesi için öykünün geçtiği kasabaya gönderilmiştir. Yazar Emine figürü aracılığıyla değersizleştirilmiş bir kadının tek başına var olamayacağını anlatmak istemiştir. Hem çok güzel yaratılışa sahip olması başlı başına bir sorun olduğu gibi geçmişindeki yaşanmışlıklar nedeniyle de bir tehlike oluşturmaktadır. Erkekler açısından tehlikeli olan bu durum en çok kasaba kadınlarını ilgilendirmiştir çünkü her bir kasabalı kadın, Emine'yi kocasını kaybedebileceği bir risk

durumu olarak görmüşlerdir. Kadınlar böyle yaparak Emine'yle aynı cinsten olduklarını unutmuşlar, bunu bir yok etme savaşına dönüştürmüşlerdir.

Kadının toplumdaki ve öyküdeki yeri ele alındığında erkek figürler baskın karakterleriyle yüzeye çıkmışlardır. Refik Halit Karay, kadınları aile içinde erkeğin varlığıyla yaşayabilen figürler olarak yansıtmıştır. Böyle olduğu için kadınlar kocalarını Emine gibi değersizleştirilmiş bir kadından korumak zorunda kalmışlardır. Bu durum bir Anadolu gerçekliğidir. Yazar feodal yapının kadının birey olmasına izin vermeyen özelliğini, kadınların ancak kocalarının varlığıyla ve gücüyle ayakta kalabildiklerini kasaba kadınları aracılığıyla ortaya koymuştur. Bu kadınlar varlıklarını aile içi ilişkilerde sergiledikleri eylemleriyle göstermişlerdir. “*Bol bol evlenmekten ve sık sık doğurmaktan başka ömürlerinin tadı, acısı yoktu.*”(Karay, sf. 9)

İnsan yerine konmayarak aşağılanmak hiçbir bireyin hak etmeyeceği bir durum iken Emine bu aşağılanmalara karşılık vermemeye alışmış, toplumdaki erkek bireylerin gücü elinde bulunduran düzeni kabullenip hayatını bu düzene göre sürdürmüştür. Kendisine edilen hakaretleri sessizce kabul eden Emine, ezilmeye karşılık vermeden durumu kabullenmesinin sebebi güçsüz olmasının yanı sıra diğer figürlerden farklı bir bakış açısına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İstanbul'daki hayatı yeteri kadar zor olduğu için öyküde sözü edilen kasabaya sürgün edilmesi sonucu kimseye karşı çıkamaz ve bütün hakaretleri, haksızlıkları kabullenerek çevresindeki insanların ve kendisinin gözünde konumunu değersiz bir hale getirmiştir. “*-Ufak bir uygunsuzluğunu duyarsam seni karakola çeker, eşek sudan gelinceye kadar döverim, kemiklerini kırarım anladın mı? Şimdi marş! Kadın hiç cevap vermedi; ezile büzüle, sıska bir yavru köpek gibi duvara, kapının pervazına sürünerek dışarı çıktı.*”(Karay, sf. 11)

Aynı zamanda Emine aile kurumuna aidiyeti bulunmayan bir figürdür. Yaşamda tek başına ilerlemekte, yaşamıyla ilgili kararları kendi dışındaki egemenler vermektedir. Değersizliği asıl bu noktada başlamaktadır. Kasabada da Emine'ye bir hayvana verilen değer bile verilmemiş ve sokaktan sokağa dövülerek götürülmüştür, sonunda da yazar tarafından “cılız bir at” olarak tanımlanarak değersizliği pekiştirilerek okuyucunun gözlerinin önüne serilmiştir. “*Kıvıldamaya gücü olmayan Emine'yi ite söve önüne kattı, ... Kamçı zoruyla kalkan cılız bir at gibi burnundan soluyarak kendini toparlayabilmişti.*”(Karay, sf. 16)

Odak figür Emine yaşaması için uygun görülen kasabada önce bir karı kocanın evine yerleştirilmiş; bu evden mahallelinin dedikodusuyla atılmış; barınması için hastaneye gönderilmiştir. Koşulları nedeniyle Emine'ye sahip olamayan Dal Sabri hırsından ve kıskançlığından hastaneden çıkarılmasına neden olmuştur. Ona şehir dışında yaşayabileceği bir ev gösterilmiştir. Barınabileceği bir evin gösterilmesi öyküde bir iyilik durumu olarak yansıtılmış fakat bu hayat Emine'nin güvenli yaşamını çıkmaza sürüklemiştir. Kasaba ileri gelenleri Emine'nin nasıl yaşayıp nasıl geçineceğinden çok erkeklerden nasıl uzak tutulacağını düşünmüşlerdir. Hastanede olduğu gibi insan yerine konulup beslenip korunduğu bir gerçeklikten sonra, yaşam mücadelesini böyle bir evde sürdürmeye zorlanması Emine'nin başına gelen en zorlu olaylardan birisidir. Kadın ya da erkek her bireyin devlet tarafından korunup gözetilmesi gerekirken Emine gibi savunmasız kadınların çıkmaza sürüklenmesi toplumsal yapı içinde kadınların değersizleştirilmesine örnek oluşturmaktadır. Bu durum kadın figürlerin erkek figürlere oranla değersiz ve işe yaramaz bir konuma getirilmelerine sebep olmuştur. “*Ona buldukları ev, kasabanın ucunda, göçmenlere ayrılmış ücra mahallenin en izbe bir köşesindeydi. Bomboştı, en minder, ne şilte, ne perde... Ne yiyip ne yakacak, nasıl geçinecekti?*” (Karay, sf. 21)

Odak figür Emine tek başına yaşamaya zorlandığı evde sömürüye ve tehlikeye açık, savunmasız bırakılmıştır. Kimseden istediği yardımı alamamıştır. “*Emine günlerce beklemiş,*

ne komşulardan, ne de baş vurduğu jandarma çavuşundan bir yardım görmüştür.”(Karay, sf. 22)

Kasabada bunca değersizliğe karşın bazı figürler insani donanımları gereği ayırım gözetmeksizin iyiliği elden bırakmamışlardır. Öyküde kasabanın genelinden farklı bir bakış açısına sahip olan ve olaylara tarafsız bakabilen figürlerden birisi arzuhalcidir. Arzuhaleci kadınlara bir değer verilmediğinin farkındadır bu nedenle Emine’ye yardımcı olup ona yaşanabilir koşullara sahip bir ortam yaratmaya çalışmıştır. Kimse Emine’nin durumunu anlamaya çalışmamış, aç oluşu kimseyi ilgilendirmemiş ve kimse Emine’nin daha rahat bir yaşam sürmesi için çabalamamıştır. Bunun sebebi gözlerinde Emine’nin, değersiz bir “kadın” ‘dan fazlası olamayışdır ve ne kadar çabalarsa çabalasın Emine toplumun oluşturduğu katı bakışı değiştirememiştir. *“-Bunlarda akıllıca iş arama... Seni sürerler, nasıl geçineceğini düşünmezler; açlık bu, ne yapacaksın, gene önüne gelenle düşüp kalkacaksın... Yarın hadi yeni bir olay, buradan da bilmem nereye; oradan da başka bir cehennemin bucağına...”*(Karay, sf. 24)

Emine figürü açlıktan sokaklarda sürünmüş ve eşyaları Tatar kadınlar tarafından çalınmış; bunun üzerine jandarmadan yardım istemiştir. *“Tutup jandarmalara bir müddet derdini döktü; hiç acımayarak hatta alay ederek dinliyorlardı.”*(Karay, sf. 31) Öyküde ona atfedilen değersizlik bütün kasabalının doğal duygusuna dönüşmüştür. O nedenle Emine’nin yardım yakarışı onlar için bir dalga konusundan fazlası olmamıştır. O herhangi bir nesneden farksız düşünülmüş; Emine verdiği yaşam mücadelesinden yenik ayrılmış değersizliğe yaşamıyla bedel ödemiştir. “

Cenaze töreni gibi insanın eşitlendiği bir durum odak figür Emine’ye çok görülmüş, kasabalılar cesedini kaldırmaya bile gerek duymamışlardır. Emine’nin değersizliği yaşamı boyunca sürdüğü gibi ölümünden sonra bile devam etmiştir. *“Bir süre akıllarından kötü şeyler*

geçirerek durdular. Sonda “Hadi gidek!” uyarısı ile birbirlerini iterek gecenin karlı rüzgarlarına karışıp küfür ede ede uzaklaştılar.”(Karay, sf. 36)

C) SONUÇ

Refik Halit Karay’ın Yatık Emine adlı öyküsünde sosyal düzenin kurulu işleyişinde kural dışı olmak durumunda kalmış odak figür Emine’nin yaşadıklarına gerçekçi bir bakış açısıyla ayna tutulmuştur. Yazar, bir kasaba uzamında sınırlı davranışlar içinde yaşamaya alışmış toplumsal algının, genelin dışında kalan bir kadına yaklaşımlarını ortaya koymuştur. Yapıtta odak figür Emine ile kadının yaşam karşısında farklı biçimde tutunamayacağı; yerleşik algıların insan davranışlarını yönlendirdiği gerçekliği yansıtılmıştır.

Bu tez çalışmasında kadının varoluş sorunsalı aşk, insani değerler ve değersizlik olguları başlığında değerlendirilmiştir. Yapıtta aşk, aşka yatkın ama toplumun yerleşik algıları nedeniyle cesur davranamayan Dal Sabri figürüyle işlenmiştir. Dal Sabri duygularını ulaşamadığı Emine’ye gösterdiği şiddetle ortaya koymuştur. Bu tezde aşkın önemli bir gerçeklik olduğu, aşksızlığın olumsuz duyguları tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

İncelemede insani değerler başlığında toplumsal yapı irdelenmiş, değerlerini insani olarak içselleştiremeyen toplumun insana yakışmayan davranışlar sergilediği ortaya konmuştur çünkü Emine gibi korunmasız bir figür, kendi cinsi tarafından da aşağılanmıştır. Kadın figürler odak figür Emine’ye karşı kendilerini korumaya almışlar, ona verecekleri zarar göz ardı etmişlerdir. Bu durum tezde insani değerlerden yoksunluk olarak incelenmiştir.

Öyküde Emine toplumsal baskı ve koşullandırılmış bakış açılarıyla karşı karşıya kalmış, değersiz bir varlık olarak okuyucuya yansıtılmıştır. Tanıtılan kasaba gerçekliğinde ahlaki değerlerin gelişmemiş olması nedeniyle Emine, toplumdan dışlanarak yalnız bir figür haline getirilmiştir. Bu yalnız ve zorlu mücadele boyunca kimsenin Emine’ye yardım teklifinde

bulunmaması ve uzun bir zaman sonra bu sürecin Emine'nin ölümüyle sonuçlanması değersizliğin göstergeleri olarak incelenmiştir.

Böylece bu tez çalışması yoluyla yerleşik toplumsal ölçütlerin kadının varoluşunu doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Karay. Refik Halit. Memleket Hikayeleri. Varlık yayınları. 1982